

۷۰۵۱۷۰۷

سه تار نامه

تحقیق و نگارش: روشنا

www.ketab.ir

|                     |   |                                      |
|---------------------|---|--------------------------------------|
| سرشناسه             | : | رضا، روشنگر، ۱۳۶۱ -                  |
| عنوان و نام پدیدآور | : | سه‌تارنامه/ تحقیق و نگارش روشنگر رضا |
| مشخصات نشر          | : | تهران: نیما، انتشارات ۱۳۹۴.          |
| مشخصات ظاهری        | : | ۱۲۲ ص.: مصور (رنگی).                 |
| شابک                | : | ۱ - ۴۶ - ۶۶۵۵ - ۹۶۴ - ۹۷۸            |
| وضعیت فهرست‌نویسی   | : | فیا.                                 |
| موضوع               | : | سه‌تار                               |
| رده‌بندی کنگره      | : | ۱۳۹۴ ۶ ر ۹ س / ML ۹۲۷                |
| رده‌بندی دیویی      | : | ۷۸۴ / ۱۹۲                            |
| شماره کتابخانه ملی  | : | ۳۹۴۱۰۰۵                              |

### سه‌تارنامه

تالیف: روشنگر رضا

ناشر: نیما

طراح جلد: استودیو گرافان

چاپ: نسیم

صفحه‌آرا: خرّمشاهی

عکاس: روشنگر رضا

شمارگان: ۱۰۰

چاپ اول: ۱۳۹۵

شابک: ۱ - ۴۶ - ۶۶۵۵ - ۹۶۴ - ۹۷۸

قیمت: ۹۵۰۰ تومان

نشانی: خ ۱۲ فروردین، کوی بهشت آیین، پلاک ۲۵ تلفن: ۶۶۴۰۰۵۴۴

کلیه حقوق نشر محفوظ است.

## فهرست مطالب

|    |                                |
|----|--------------------------------|
| ۹  | مقدمه                          |
| ۱۳ | فصل اول: شناخت ساز             |
| ۱۳ | تاریخچه                        |
| ۱۸ | انواع سه تار                   |
| ۲۵ | کیفیت صدای ساز در مناطقی مختلف |
| ۲۶ | نقش سه تار در ارکستر ایرانی    |
| ۲۷ | فصل دوم: ساختمان ساز           |
| ۲۷ | اجزاء سه تار                   |
| ۳۱ | ملحقات                         |
| ۳۵ | سازندگان                       |
| ۳۹ | فصل سوم: نوازندگان             |
| ۴۰ | میرزا عبدالله فراهانی          |
| ۴۳ | احمد عبادی                     |
| ۴۵ | ابوالحسن صبا                   |

|    |                          |
|----|--------------------------|
| ۴۸ | سعید هرمزی               |
| ۵۱ | یوسف فروتن               |
| ۵۳ | ارسلان درگاهی            |
| ۵۶ | داریوش صفوت              |
| ۵۸ | حسین علیزاده             |
| ۶۱ | مهدی رضا لطفی            |
| ۶۳ | داریوش طیار              |
| ۶۵ | مسعود شکاری              |
| ۶۷ | جلال ذوالفقون            |
| ۶۹ | حمید متبسم               |
| ۷۱ | فصل چهارم: شیوه‌ی نواختن |
| ۷۲ | دست راست                 |
| ۷۵ | دست چپ                   |
| ۷۷ | انواع انگشت گذاری        |
| ۷۸ | حرکت‌های روی دسته        |
| ۷۸ | تکنیک‌های دست چپ         |
| ۸۱ | تکنیک‌های دست راست       |
| ۸۲ | چند نکته‌ی کوچک          |
| ۸۳ | مضرب‌ها در سه تار        |
| ۸۵ | سبک‌های نوازندگی         |

|                                             |     |
|---------------------------------------------|-----|
| فصل پنجم: نکات فنی، نگهداری و خرید ساز..... | ۸۹  |
| سیم انداختن.....                            | ۸۹  |
| بستن پرده‌ها.....                           | ۹۱  |
| کوک کردن.....                               | ۹۹  |
| نگه‌داری ساز.....                           | ۱۰۱ |
| خرید ساز.....                               | ۱۰۲ |
| سه تار برای نواز چپ دست.....                | ۱۰۵ |
| فصل ششم: در بی‌دی دستگاهی ایران.....        | ۱۰۷ |
| دستگاه، آواز، گونه.....                     | ۱۰۸ |
| فرم‌های اجرایی.....                         | ۱۱۰ |
| دستگاه‌های موسیقی ایرانی.....               | ۱۱۳ |
| محتوای یک اجرای سنتی.....                   | ۱۱۹ |
| فهرست منابع و مآخذ.....                     | ۱۲۰ |

## مقدمه

هدف از نگارش این کتاب، آشنا نمودن علاقه‌مندان و نوآموزان موسیقی با ساز سه‌تار و آشنایی با تمامی اطلاعات و نکات درباره‌ی این ساز به صورت جامع به هنرجوی تازه‌وار به این عرصه است. معمولاً هنرجویی که موسیقی را انتخاب کرده است، برای انتخاب ساز خود با کمبود اطلاعات کاربردی درباره‌ی ساختمان ساز، چگونگی نوازندگی (به طور کلی و خلاصه)، تاریخچه، چگونگی نگهداری، دسوارهای و ... رو به رو است. کتابهایی که در این باره نوشته شده‌اند اغلب به هر کدام از این موارد به تنهایی و به صورت تخصصی پرداخته‌اند و اطلاعات به طور جامع وجود ندارد یا موضوعات تئوری و غیر کاربردی انداز این رو به رو به پیشنهاد استاد ارجمندم جناب آقای رضا پرویززاده بر آن شدم تا رساله‌ای به این منظور بنویسم. برای تهیه‌ی این نوشتار از کتاب، سایت‌های اینترنتی، گفتگو با استادان مختلف و تجربه‌ی شخصی استفاده کرده‌ام و سعی کرده‌ام مطالب تا حد ممکن از پیچیدگی به دور بوده و تا جایی که

ممکن است به ساده و کاربردی بودن آن توجه شود. جملات استفاده شده از منابع مختلف، تا حد امکان ساده و خلاصه شده‌اند و سعی شده اطلاعات گردآوری شده، با بیانی واضح و شفاف نوشته شوند.

در فصل اول به شناخت کلی ساز، تاریخچه‌ی مختصری از آن، انواع سه تار و به طور کلی اطلاعات جامعی درباره‌ی سه تار پرداخته شده است. فصل دوم به بررسی اجزای ساز و نقش هر کدام در نوازندگی پرداخته شده است. همچنین نام و یادی از استادان سازنده‌ی سه تار می‌گردد. متأسفانه در بررسی زندگی نامه سازندگان ساز مشکل کمبود مطالب و همچنین سبک استادان قدیمی وجود داشت. چرا که معمولاً به زندگی نامه‌ی نوازندگان، بیشتر توجه می‌شود و هنر سازسازان متأسفانه اغلب اوقات درک نمی‌گردد. در فصل سوم از نوازندگان نام برده شده و خلاصه‌ای از زندگی نامه‌ی آنان و بررسی نوازندگی و اقدامات مهم و تاثیر گذار ایشان ذکر شده است. سبک و شیوه‌ی خاص هر استاد نیز ذکر شده تا تفاوت سبک‌ها و مقایسه‌ی آن‌ها امکان پذیر باشد. درباره‌ی چند تن از استادان معاصر نیز صحبت شده است. فصل بعدی به شیوه‌ی نوازندگی و کلیات آن شامل به دست گرفتن ساز، خلاصه‌ای از انواع مضارب‌ها و ترکیبات آن‌ها، مختصری از تکنیک‌ها و در آخر سبک‌های نوازندگی اختصاص دارد. در این فصل نیز سعی شده از ذکر مطالب پیچیده و غیر ضروری اجتناب شود و مطالب صرفاً در حد آشنایی و اطلاع از کلیات تکنیک‌ها و ترکیبات مضارب‌ها باشد. و اما در فصل پنجم که شاید کاربردی ترین فصل این نوشتار باشد، نکات فنی از جمله سیم انداختن و پرده بستن و دیگر جزئیات از قبیل کوک کردن و نگهداری

ساز که هر نوآموزی با آن‌ها مشکل پیدا می‌کند، توضیح داده شده است. معمولاً هنرآموزان اطلاعات کمی در این موارد دارند و حتی در صورت پاره شدن یک سیم، ناچار به مراجعه به استاد یا سازسازان هستند. در صورتی که به نظر نگارنده هر نوازنده ای باید بتواند احتیاجاتی در این حد را خودش برطرف کند یا حداقل با آن‌ها آشنا باشد. در این فصل نکاتی نیز در مورد نگهداری از ساز و نیز خرید ساز ذکر شده است. همانطور که در متن هم ذکر شده، خرید ساز بهتر است با مشورت استاد صورت گیرد اما دانستن این نکات نیز به نوآموز دید وسیع تری برای انتخاب ساز می‌دهد و شاید خودی از سر درگمی نجاتش دهد. و در پایان این فصل نکاتی درباره‌ی سه باره ای چپ دستان نوشته شده. مشکلات، بررسی‌ها و تجربیات خود، نیز آن‌چه در این باره پرس و جو کردم را ذکر کرده‌ام تا شاید برای افراد مبتدی و مبتدیان مفید واقع گردد. در فصل پایانی نیز مختصری درباره دستگاه‌های موسیقی ایرانی، فرم‌های اجرایی و نیز کوک‌های مورد استفاده برای هر دستگاه و آواز نوشته شده است. امید که در این فصول، تمام آن‌چه لازم بوده، نوشته باشم.

رضا شنگ

۱۳۹۴